

RÖRSVINGEL – Odling vägledning

Odlingskalender

Insåningsåret	
April - maj	Utsädesmängd: 6-10 kg/ha. Sådjup ca 2 cm.
Maj	Ogräsbekämpning
Augusti	Insåningsgrödans stubb putsas direkt efter skörd. Kvävegödsling.
September/oktober	Kvävegödsling
Fröåret	
Mars - april	Kvävegödsling vid tillväxtstart.
April - maj	Tillväxtreglering. Ogräsbekämpning.
Maj - juni	Insekts- och sjukdomsbekämpning vid behov.
Augusti	Hård putsning direkt efter fröskörd. Kvävegödsling om återväxten ska ensileras.
September/oktober	Putsnings eller ensilageskörd. Kvävegödsling efter sista putsning eller ensilageskörd.

RÖRSVINGEL
Festuca arundinacea
Strandsvingel (dk & no)
Tall fescue (eng)

Rörsvingel är ett högväxt gräs som växer i stora kraftiga tuvor. De grova och styva stråna kan bli upp till en och en halv meter höga. Vipporna är mycket stora med långa hängande vippgrenar, de nedersta grenarna har fler än fyra småax. Rörsvingel är ett nygammalt gräs som man har återupptagit odlingen av de senaste åren. Rörsvingel och rajsvingel förväntas ersätta ängssvingel i många vallfröblandningar i södra och mellersta Sverige pga högre ts-skörd och bättre återväxtförmåga. Rörsvingel kan ofta skördas tre år. 2009 odlades ca 200 ha rörsvingel i Sverige. Medelskörden är ca 900 kg/ha.

Fribelägenhet

Tänk på att frövallarna har ett fribelägenhetskrav. Detta betyder att det inte får finnas växter av samma art men annan sort än frövallens inom ett visst avstånd, eftersom det då finns risk för

korspollinering. För bruksvara (C-kvalitet) är kravet minst 50 m (100 m om fältet är mindre än 2 ha) och för stamfrö (A- och B-kvalitet) minst 100 m (200 m om fältet är mindre än 2 ha). För att undvika pollinering från en annan sort av rörsvingel som växer i en slättervall, träda, skyddszon eller fältkant måste dessa putsas i god tid innan rörsvingeln blommar.

Etableringsteknik

Rörsvingel växer långsamt i början och har behov av en noggrann etablering. Normalt används vårstråsäd som insåningsgröda men även raps och ärter kan användas. Vid insådd i höststråsäd får man ofta problem med gräsogräs och spillplanter. Insåningsgrödan bör vara öppen och släppa ner ljus. om vårstråsäd är insåningsgröda bör denna sås med

dubbelt radavstånd och gräsfröna placeras mitt emellan raderna. Då får insådden ljus och gröda och insådd konkurrerar maximalt med ogräset. Reducerad utsädesmängd och kvävegiva i insåningsgrödan är också bra men ger inte lika säker effekt som dubbelt radavstånd.

En bra såbädd är viktig och rörsvingel bör maximalt sås på 2 cm djup. Använd gärna en frösålåda med slangar/rör som leder fröna från frösålådan till den bakre raden av såbillar. Det är mycket viktigt att fröna täcks av jord. På många såmaskiner kan man ställa in sådjupet olika i främre och bakre raden av såbillar. På det viset kan man så insåningsgrödan på ett sådjup (främre såbillar) och gräsfröna på ett annat sådjup (bakre såbillar). På vissa såmaskiner (t ex Rapid) är främre och bakre såbillar sammankopplade och kan inte ställas in på olika sådjup. Man kan då välja att så både insåningsgröda och gräsfrö på max 2 cm djup alternativt luta såmaskinen. Vill fröna hänga sig blandar man i lite av insåningsgrödans utsäde. Bland t ex i 6 kg/ha spannmål med 6 kg/ha rörsvingelutsäde.

Alternativt kan frö sås separat efter sådd av insåningsgrödan med en vanlig såmaskin - gärna efter föregående vältning. Så gräsfröet snett mot insåningsgrödan så insåningsgröda och gräs tar upp så mycket jordyta som möjligt. Välta gärna efter sådd av fröna.

Både 12 cm och 24 cm radavstånd går bra i rörsvingel. Om man tänker hacka fröhalmen är det bäst med 24 cm radavstånd eftersom fröhalmen då faller ner mellan raderna och hämmar återväxten mindre. Om man planerar skörda fältet mer än två år rekommenderas 24 cm radavstånd då grödan blir mycket tät och kraftig andra och tredje året.

I rörsvingel används vid 24 cm radavstånd 6-8 kg/ha utsäde. Om rörsvingeln sås med 12 cm radavstånd ökas utsädesmängden med 20%. Man kan inte kompensera för en dålig såbädd eller en för kraftig insåningsgröda med en högre utsädesmängd.

Sådd i renbestånd rekommenderas inte i rörsvingel pga långsam och känslig etablering.

Gödsling

Tabell 1. Kvävegödsling (N) av rörsvingel. Kvävet är NH₄-N.

	Utan tillväxtreglering		Med tillväxtreglering	
	Vår	Höst	Vår	Höst
Insåningsåret		30 kg/ha N direkt efter skörd av insåningsgrödan och 40 kg/ha kväve efter sista putsning.		30 kg/ha N direkt efter skörd av insåningsgrödan och 40 kg/ha kväve efter sista putsning.
1+2 fröskördeår	80 kg/ha N vid tillväxtstart.	60 kg/ha N i början av oktober efter sista putsningen.	100-120 kg/ha N vid tillväxtstart.	60 kg/ha N i början av oktober efter sista putsningen.
3 fröskördeår	90-100 kg/ha N vid tillväxtstart.	40 kg/ha N i början av oktober efter sista putsningen.	120-140 kg/ha N vid tillväxtstart.	60 kg/ha N i början av oktober efter sista putsningen.

Kompletteringsgödsling med 20-30 kg/ha kväve (t ex kalksalpeter) kan vid synliga bristsymptom genomföras under sista hälften av maj i mitten av axgången.

Flytgödsel kan tillföras på hösten. På hösten sprids flytgödsel direkt efter putsning eller ensilering i början av oktober. Tillför gärna upp till hälften av kvävebehovet som handelsgödsel för en jämnare kvävefördelning.

Om man önskar ensilera återväxten tillförs 40 kg/ha extra kväve 1-2 veckor efter fröskörd (direkt efter putsningen av fröstubben). I övrigt gödslas enligt ovanstående rekommendationer.

Fosfor, kalium och svavel

Rörsvingel har behov av ca 15 kg/ha fosfor, 50 kg/ha kalium och 15 kg/ha svavel.

Mangan

Speciellt på jordar med hög mullhalt eller för övrigt lucker jord, är mangansprutning aktuell. Riktlinjen är att om man i andra grödor har behov för mangansprutning ska även rörsvingelvallen behandlas. Detta görs i samband med vårens ogräsbekämpning.

Ogräsbekämpning

De ogräs man ska vara extra uppmärksam på är de som är svåra eller omöjliga att rensa bort och som därför riskerar varans möjlighet att bli certifierad. Till dessa ogräs hör framförallt kvickrot, losta och renkavle samt vissa kulturgräs som svinglar, rajgräs och hundäxing.

Insåningsåret (insåningsgröda = stråsäd)
2,0 l/ha Ariane S eller 0,8 l/ha Starane XL.

Om det finns rikligt med örtogräs hösten efter skörd av insåningsgrödan görs en behandling med 2,5 l/ha Ariane S efter att halmen har bärgats.

Skördeåret

Vanligen behöver vallen bara ogräsbekämpas inför första årets fröskörd. Ogräsbekämpning på våren fröåret görs framförallt om det fortfarande är problem med baldersbrå. Lämpligt preparat att

använda är 0,1-0,15 l/ha Primus + 0,1 l/ha vätnedel. Primus är inte känsligt för låga temperaturer utan kan användas från +2°C. 1,5 lit Starane XL kan användas från +5°C. Om det finns veronika eller viol i fältet används 0,1-0,15 l/ha Primus + 1,5 l/ha Ariane S + 0,1 l/ha vätnedel.

Eventuella fläckar med tistlar kan bekämpas med max 1,5-2,0 l/ha MCPA. Kom ihåg att man inte bör spruta med MCPA när grödan sträcker på sig. Kolonier med kvickrot putsas eller sprutas med Roundup (ryggspruta).

Sjukdomar och skadegörare

Bekämpning av sjukdomar och insekter är sällan nödvändigt. Mjöldagg och bladfläcksjuka bekämpas vid behov med 0,5-0,8 l/ha Tilt Top eller 0,6-0,8 l/ha Amistar.

Tillväxtreglering

Rörsvingel bör tillväxtregleras. Tillväxtreglering ger normalt ca 20% högre skörd. Man kan t ex använda 0,6 l/ha Moddus eller 0,4 l/ha Moddus + 2,0 l/ha CCC. Moddus bör bara blandas med CCC vid tidig behandling (sträckningsfasen DC 31-32). Tillväxtreglering kan genomföras från begynnande sträckning till begynnande axgång. Det är viktigt att grödan är i mycket god tillväxt och inte stressad av torka.

Skörd

Strängläggning kostar pengar men ger i vanliga fall en högre och mycket enklare skörd av rörsvingel som har mycket halm och sega stjälkar. Den stora halmmängden ökar risken för fröspill över sällan vid direkt skörd.

Stränglägg grödan 10-20 juli när stjälkarna under axen börjar gulna. På ca 80 % av axen ska den gula färgen i axet ha spridit sig till den översta delen av stjälken. Vattenhalten vid strängläggning är 30-35%. **Stränglägg hellre två dagar för tidigt än två dagar för sent!** Normalt torkar grödan sex dagar på sträng men det kan variera mycket. Stränglägg gärna på eftermiddagen när grödan har fått en torr botten – så

torkar strängen lättare och knivarna arbetar bättre.

Normalt används en rapshuggare på max 18 fot. Enstaka odlare använder en knivbalk (t ex BCS Duplex). En hög stubbhöjd (20 cm) rekommenderas om det finns mycket fröhalm för att undvika ett skikt av blad mm i botten av strängen som kan ruttna fuktiga år. En hög stubb ger luft i strängen, mindre växtmaterial som ska tröskas och mindre risk för ”ensilering” i strängen.

Ett pickup-bord på skördetröskan är inte ett måste, men ger en enklare skörd av strängarna och man blir mindre känslig för dåligt väder och blött växtmaterial.

Vid direktskörd måste vattenhalten vara minimum 25 %. Vid lägre vattenhalter är risken för spill stor – speciellt om man har tillväxtreglerat grödan. Man skördar direkt 5-10 dagar senare än tidpunkten för strängläggning.

Tröskans grundinställning

Cylinder	Periferihastighet 25-30 m/s vilket normalt motsvarar 800-1000 varv/minut.
Slagsko	Fram, ca 12 mm. Bak, ca 6 mm.
Översåll	Lamellsåll 8 mm.
Undersåll	Lamellsåll 6 mm.
Luftmängd	Börja med låg hastighet på fläkten och justera sedan med hänsyn till renhet och fröspill.

Normal renvaruhalt på tröskråvaran är 80-85 %.

Efterbehandling av fröet

En fröråvara med hög vattenhalt och ojämnt moget frö orsakar snabbt skadlig värmebildning. Detta innebär en risk att fröets grobarhet sjunker. För att bevara kvaliteten är det viktigt att snarast lufta/kyla fröet under 2-3 dygn. Efter detta påbörjas aktiv torkning, eventuellt med tillsatsvärme, till under 12 % vattenhalt för att få en lagringsduglig råvara.

1 m³ råvara med 85 % renvaruhalt väger ca 225 kg

Höstbehandling

Rörsvingel har ett stort ljusbehov på hösten. Direkt efter skörd av insåningsgrödan måste man därför putsa stubben till max 6 cm. Eventuella spillplantor av insåningsgrödan bekämpas genom en eller flera putsningar i september/oktober. Den sista putsningstidpunkten anpassas så grödan kan växa och återhämta sig 3-4 veckor innan vintern kommer. Rörsvingeln bör vara max 15 cm hög inför vintern.

Fröskördeåren

1-2 veckor efter fröskörd putsas stubben hårt (ca 5 cm stubbhöjd). Rörsvingeln putsas igen i början av oktober. Rörsvingel bör vara max 15 cm hög inför vintern. Putsningstidpunkten anpassas så grödan kan växa och återhämta sig 3-4 veckor innan vintern kommer.

